

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ
Навчально-науковий інститут лісового
і садово-паркового господарства
Кафедра відтворення лісів та лісових меліорацій

ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ

УЧАСНИКІВ МІЖНАРОДНОЇ
НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ВІДТВОРЕННЯ ЛІСІВ ТА ЛІСОВА МЕЛІОРАЦІЯ В УКРАЇНІ: ВИТОКИ, СУЧАСНИЙ СТАН, ВИКЛИКИ СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УМОВАХ АНТРОПОЦЕНУ

(присвячена 100-річчю кафедри відтворення лісів
та лісових меліорацій)

6-8 листопада 2019 р.

м. Київ, Україна

ПЕРЕГЛЯД ЛІСОКУЛЬТУРНОЇ ПАРАДИГМИ – ВИМОГА ЧАСУ

*В.В. Трентовський, В.Д. Гудима, І.О. Данілова,
Український НДІ гірського лісівництва, м. Івано-Франківськ, Україна*

Половина лісів України є штучно створеними і потребують посиленого догляду. Серед способів відтворення лісів тривалий час домінувало і продовжує переважати створення лісових культур. У структурі лісовідновлення частка штучно відтворених насаджень в окремі роки у другій половині ХХ століття в Україні сягала 80%. Крім того, виведення з нормального господарського обороту майже половини лісових культур і порослевих насаджень не дає позитивного природоохоронного ефекту, недоцільне з позицій лісівництва і економіки та суперечить європейській практиці. Все це обумовлює суттєве падіння стійкості та життєвості лісів, оскільки лісові культури, особливо створені шляхом посадки, володіють значно меншою стійкістю, в порівнянні з природними лісостанами, до переважної більшості пошкоджуючих чинників зовнішнього середовища, включаючи лісові пожежі [1]. Але відтворення лісів, у першу чергу, повинне забезпечувати поліпшення їх якісного складу та біологічної стійкості.

Глобальне потепління клімату вносить свій значний вклад у падіння стійкості лісостанів: прямо через дію абіотичних чинників і опосередковано – через дію біотичних. Неухильне зростання споживання викопних видів палива в світі та масштабні лісові пожежі, що трапляються все частіше та охоплюють все більші площі, призводять до накопичення в атмосфері вуглекислого газу.

Вуглекислотне підживлення, крім збільшення інтенсивності фотосинтезу, сприяє більш ефективному засвоєнню мінеральних елементів, зокрема підвищенню ефективності засвоєння азоту деревними рослинами, завдяки активізації азотфіксуючих комплексів деревних рослин, що може виразитися в збільшенні продуктивності лісів навіть на бідних ґрунтах, знижує чутливість дерев до забруднення повітря, підвищує ефективність споживання деревними рослинами води та морозостійкість тканин, прискорює дозрівання листків і сповільнює їх старіння [2]. Тож, в цілому, природи лісів за запасами з тиском глобального потепління невпинно зростають

(лише зростаюча нерівномірність випадання опадів та ґрунтові й атмосферні посухи, що трапляються все частіше, вносять певну хаотичність в цю тенденцію), а це обумовлює зниження міцності деревини, а відтак – зменшення стійкості лісів до переважної більшості абіотичних та біотичних чинників. Певну негативну роль у падінні стійкості та життєвості лісів відіграють також періодичне зниження рівнів ґрунтових вод під час посух та активізація ентомошкідників. Адаже зміни кліматичних умов в поєднанні з антропогенними факторами створюють сприятливі умови для збільшення щільності популяцій цілого ряду видів комах-дендрофагів [3].

Таким чином, поступове падіння стійкості та життєвості лісів в умовах дії глобальних змін клімату неминучі при будь-якому варіанті змін в кількості опадів, чи при відсутності таких змін. Вважаємо, що настав час переглянути існуючу в країні лісокультурну парадигму та перейти до відтворення стійкіших природних лісів, що допоможе дещо стримати деградування лісових екосистем. Для цього слід переходити на вибірккову систему рубок, що забезпечує успішне природне лісовідновлення практично в усіх умовах. А при застосуванні вузьколісосічних рубок там, де вони дозволені, не перевищувати їх ширини понад значення висоти деревостанів. Скрізь, де природне поновлення не з'являється, слід здійснювати лісовідновлення посівом і лише там, де це не вдається, – посадкою. Слід також уникати чистих складів лісостанів, що відтворюються. Особливо важливо забезпечувати мішаний склад лісостанів, в тих регіонах, де домінують хвойні ліси (Полісся, Карпати), котрі через високу питому поверхню хвої, вельми суттєво знижують свою біологічну стійкість та життєвість під час посух.

Час перейти до відтворення лісостанів з максимальним біорізноманіттям деревних, чагарникових і ліанових видів, біоекологічні особливості яких відповідають конкретним лісорослинним умовам. Адаже здатність лісів протистояти змінам, або відновлюватись після порушень, залежить від різних рівнів біорізноманіття, в тому числі – видового багатства лісостанів.

Список використаних джерел

1. Рожков А.А., Козак В.Т. Устойчивость лесов. М. Агропромиздат, 1989. 239 с.
2. Холл Д., Пао К. Фотосинтез. М. Мир, 1983. 134 с.
3. Burnett H. Report on our stressed-out forests. American Forests. 1989. 95(3-4). 21-25.